

YUNUS'TAN YAHYA KEMAL'E YAŞAYAN TÜRKÇEMİZ

Muhsin Karabay

- 2021 yılının “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” olarak kabulüne dair Cumhurbaşkanlığının genelgesi doğrultusunda, dergimiz *Türk Dili*'nin, “Yunus Emre ve Türkçe Özel Bölümü”nde çorbada tuz misali üç beş satırım olsun istemiştim. Türkçemizin büyük hocalarından, dilimizin bütün sırlarına da vâkıf Nihad Sâmi Banarlı'nın “Yûnus'un Türkçesi” başlıklı yazısından ilhamla kaleme aldığım aşağıdaki satırlarla, asırlar ötesinden hem Yunus'umuza hem de bu vesileyle onun yolundan gidenlere bir selam göndermek istedim.

Nihad Sâmi Banarlı, *Türkçenin Sırları*'ndaki, “Yûnus'un Türkçesi” başlıklı önemli makalesinde; XIII. asrın, Anadolu'da Türk nüfusunun gün geçtikçe artması ve bir ekseriyet sağlaması dolayısıyla “Türkçenin Anadolu'da şahlanması bakımından, bir Yûnus Emre asrı” olduğunu belirterek o asırda, bugünkü Türkiye topraklarında, gerçek bir dil inkılabının meydana geldiğini söyler.

Banarlı, makalesinde; o yıllara kadar Selçuklu Devleti'nin sahip ve hâkim olduğu ülkelerde Türkçenin ne bir kültür ve edebiyat dili ne de resmî dil olabildiği gerçeğinin altını çizerek iki asrı aşan bir zaman içinde, Türklerin ilim dilinin, doğrudan doğruya Arapça, edebî dilinin Farsça, devletin resmî lisanının da genellikle Farsça olmakla birlikte bazen de Arapça olduğunu belirtmiştir. “Bu sebeple Yûnus Emre asrındaki dil inkılâbı, büyük ölçüde bir inkılâptır ve doğrudan doğruya yabancı dillerden Türkçeye bir geçiştir.”

Dolayısıyla, “Türkçenin bu kat'î zaferinde Yûnus Emre'nin büyük bir hizmetinin” olduğunu belirten Banarlı, “Yûnus Emre Türkçesinin, bugün bazıları tarafından yanlış olarak ifade edilen öztürkçe olmadığını” söyleyerek günümüzde hâlâ çarpıtılmaya çalışılan bir gerçeği sağlam temellere oturtup bu dilin ne olduğunun altını kalın hatlarla çizer:

“Bu dil, ortak İslâm medeniyeti içinde öteden beri gelişmeye başlamış, yine ortak medeniyet dillerinden Türkçeleştirilmiş kelimelerle zengin bir İslâmi Türk Dili'dir. Nasıl bugünkü Batı medeniyeti milletlerinin dillerinde eski Yunan ve Latin dillerinden veya birbirlerinden alınıp millîleştirilmiş yığın yığın kelime varsa, dünkü İslâm medeniyeti milletlerinin dillerinde de başka dillerden alınma birçok kelime vardır.”

“Türk milleti, bilhassa Anadolu ve Balkanlar Türkiyesi'nde bu yabancı menşeli kelimeleri, Yûnus Emre asrından bu yana, büyük bir temsil kudretiyle Türkçeleştirmiş, bunların pek çoğunu kendi dilinin sesine ve estetiğine uygun Türkçe sözler hâline getirmiştir.”

“İmânı ve ideali gereğince geniş halk topluluklarına ses duyurma vazifesindeki Yûnus Emre'nin Türkçesi, işte bu şartlar içinde sâde ve çok güzel bir halk lisânıdır.”

Yunus, ilahilerinde herhangi bir kelime uydurmaya çalışmadığı gibi buna da gerek görmemiş, “ilâhilerinin nice tılsımlı sözlerini, kendileriyle haşır neşir olduğu Türk halkının yaşayan dilinden derlemiştir.” İhtiyaç duyarak Arapça ve Farsçadan aldıklarını da “öyle bir eda ile kullanmıştır ki, bu kelimeler sanki öteden beri Türkçe imişler gibi millî bir ses, millî bir çehre”ye bürünmüştür.

Banarlı, “Türk milletinin hâkim millet olduğu İslâm medeniyeti asırlarında o üstün duruma ulaşırken fethettiği topraklar gibi, fethettiği kelimelerin de olduğunu” belirterek “Türklük, bu kelimeleri, tıpkı yeni vatan toprakları gibi, kendi zevki, san'atı ve dehâsiyle işleyerek Türk ve Türkçe yapmıştır; işte Yûnus Emre de, Türkçemizin çok sayıda kelimesini böylesine millileştiren bir lisan fâtihidir.” der.

Banarlı, makalesinde; Yûnus Emre Türkçesinin, süslü ve güzel ses varlığıyla, onu okuyan her Türk'te büyük gurur uyandırdığını ve bunun da, “hâlis Türkçe hattâ beyaz Türkçe” olduğunu ifade etmiştir.

Nihad Sâmi Banarlı, “Yûnus'un Türkçesi”ni aşağıdaki paragrafında en veciz ve yaşayan Türkçemiz için büyük bir hakikat olarak şöyle açıklamaktadır:

“Bu Türkçe anlayışında ne zararlı kelime ırkçılıkları ne de millete zorla kabûl ettirmek istenen uydurma sözler vardır. Yûnus Emre, tam bir büyük şâir sezişiyile milletinin lisânını hissetmiş ve ondaki güzel sesi duymuştur. Yine çok olgun bir insan olarak, kendileriyle medenî alışverişler yapılan başka milletlerin dillerinden alınmış kelimeleri, bir imânın ve irfânın ifâdesi için en ta-

bî sözler bilerek Türkçenin sesine, mîmârisine ve estetiğine göre söylemekte gösterdiği hüner ve olgunluk, yaptığı her iş kadar büyüktür.”

Yunus'un Türkçesi: Yahya Kemal'den Bir Hatıra

İstanbul'a geldiğimde tanıdığım, hepsi de birbirinden değerli öğretmen şairler arasında Haşim Nezihî Okay da vardı. Engin bilgisi ve ezber gücü, etkileyici hitabetiyle birleşince büyük hoca olmanın sırrı ortaya çıkıyordu.

İlerleyen yaşına rağmen her ay Pera Palas'taki “Gönül Dostları” toplantısına iştirak eder, edebî hatıralarını anlatır, ezbere okuduğu şiirlerle de herkesi büyülerdi. Kendinden pek şiir okumaz, şiirin ustalarından şiirler okumayı tercih ederdi. En çok sevdiği şairler arasında; Yunus, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim yer almaktaydı. Eski hocaların ortak özellikleri mesleklerini çok sevmeleri ve öğrettikleri konuya tamamen hâkim olmalarıydı. Onlar eskisi ve yenisiyle edebiyatı ve dili çok iyi bilen adamlardı. Onları yetiştiren hocaları, kültür ortamını, toprağı ve millî manevi ruhu tahayyül etmeye çalışmışımdır hep. O büyük adamların hayat hikâyelerini okurken kısacık bir ömre sığdırdıkları eserler karşısında hayretler içinde kalır, karşılaştıkları zorlukları yenmedeki azim, inanç ve iradeye hayran olur, âdetâ bir film seyrediyormuşçasına zaman tüneli içinde kaybolur giderim. Keşke bugün, geleceğimizin teminatı olan sevgili çocuklarımıza ve kıymetli gençlerimize de o büyük insanların ibret ve muvaffakiyetlerle dolu hayatlarını okutabilsek. İşte o zaman bu milletin evlatları ecdadını tanıdıkça daha büyük başarılarla ulaşabileceklerdir.

Haşim Nezihî Okay, Osmanlının son yıllarıyla, Cumhuriyet'in ilk yıllarının yetiştirdiği bir Türk münevveridir. Kültürümüzün temelleriyle beslenmiş ve Cumhuriyet'e emin adımlarla yürümüştür. Ondaki çalışma azmi bize birçok inceleme eseri kazandırmıştır. 1930'lu ve 40'lı yıllarda çıkan mecmuaları karıştırırken mutlaka onun imzasıyla karşılaşsınız. Daha bir ortaokul Türkçe öğretmeniyken imzasını kabul ettirebilmiş ender şahsiyetlerdendir.

İzmir'de bir ortaokulda öğretmenken, o sırada İzmir Erkek Muallim Mektebinde öğrenci olan Ferit Ragıp Tuncor'la tanışırlar. Ferit Bey'le olan dostlukları onun vefatına kadar sürecektir. Ferit Bey'in teklif ve teşebbüsleriyle İzmir'de 1930 yılında, İzmir Edebiyat Cemiyetini kurarlar. Arkadaşlarıyla birlikte bir de ortak kitap neşrederler. Asırlık çınar Ferit hocamızdan hatıralarını dinlerken, kendisinden, rahmetli Haşim Nezihî Okay'ı anmak üzere bir yazı kaleme almasını rica etmişim. O da bunu memnuniyetle kabul etmişti. Bu arada Haşim Nezihî hocamızın kendisine 40'lı ve 50'li yıllarda yazmış olduğu birkaç mektubu da görüp okuma imkânım olmuştu. Mektuplarından, Haşim Bey'in o yıllarda büyük bir sıkıntı, ümitsizlik ve eserlerini bastıramamaktan dolayı çaresizlik içinde olduğu anlaşılıyordu.

Haşim hocamız 1904 yılında dünyaya gelmişti. 90'lı yılların başlarında sağlığı da pek iyi değildi. Şekeri vardı ve gözleri de yılların çalışmaları, okumaları ve

yazmaları neticesinde neredeyse iflas etmişti. Kendisinden bir randevu rica ederek video kameram, fotoğraf makinem ve ses kayıt cihazımla Göztepe'deki dairesine gittim. Kendisiyle bir saat kadar görüştüm. Hoca yorgun ve tedirgindi. Eşi rahatsız olduğundan onunla görüşmemiştim. Onu rahatsız etmekten son derece korkuyordum. Hocanın bu tedirginliği benim de rahat hareket etmeme mâni oluyordu. O yüzden orada pek uzun kalamamış, hocamızın evine daha sonra bir kere de gazeteci yazar dostum Mehmet Nuri Yardım'la gitmiştik.

Haşim Nezihî Okay'ı maalesef 9 Mayıs 1998 tarihinde kaybettik. 11 Mayıs 1998 Pazartesi günü Tütüncü Mehmet Efendi Camisi'nde, öğle namazını müteakip kılınan cenaze namazının ardından Küçükyalı Mezarlığı'nda toprağa verildi. Hocanın dostlarından birçoğu cenaze namazında hazır bulundular. Ancak mezarlığa bir avuç yakını gelebilmişti. Gelenler arasında hiç tanıdığım yoktu. Dolayısıyla hocamızın kabrini pek bilen de olmadığını zannediyorum. Aile fertleriyle de herhangi bir tanışıklığım olmadığı için artık Haşim hocamızla dostluğumuz; kitapları, kabri ve hatıralarıyla devam edecek. Bu bilgileri ileride bir araştırma yapacak olanlara yardımcı olması bakımından yazıyorum. Çünkü yarın bizler de toprak olduğumuzda bunları bilenler de kalmayacak.

Türk Dili'nin bu özel bölümü münasebetiyle, Haşim Nezihî Okay hocamızdan çeşitli toplantılarda ve evindeki ziyaretimizde de, o kendine has ses tonu, muazzam jest, mimik ve taklit özellikleriyle dinlemeye doyamadığım; Yahya Kemal'e ve Yunus'un Türkçesine dair hatırasını, Nihad Sâmî Banarlı'nın yukarıda çeşitli alıntılar yaptığım çok kıymetli makalesine bağlı olarak siz dergimiz okuyucularına bilenler için bir tekrar, bilmeyenler içinse dağarcıklarına bir mücevher kıymetinde sunmak istiyorum:

1956 yılında bir pazar günü rahmetli şair Behçet Kemal Çağlar ve Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan Beylerle Park Otel'de üstat Yahya Kemal'i ziyarete gitmiştik.

O yıl, her hafta Hürriyet'te şiirleri yayınlanıyordu. O hafta da üstadın 'Erenler' adlı veda gazeli gazetede çıkmıştı. Bize, 'Erenler'i okuyup okumadığınızı birer birer sordu ve ısrarla bu şiir hakkındaki düşüncelerimizi öğrenmek istedi. Sıra ile üçümüz de bu şiiri çok beğendiğimizi ve fevkalâde bulduğumuzu söyledik. Buna rağmen, tatmin olmadı ve ısrar etti düşüncelerimizi açıklamamız için...

Sıra bana geldiğinde:

— *Efendim hakikaten çok rindâne ve kalenderâne yazılmış, ama biraz Yunus kokuyor... demiş bulundum. Vay efendim, vay!.. Sen misin bunu söyleyen?.. Park Otel yıkıldı...*

— *Halt etmişsin, halt etmişsin!.. diyerek yerinden kalktı. Yumruklarını sıkarak salonun bir başından öbür başına gitti, geldi. Arada dönüp bana kızgın kızgın bakarak bir şeyler mırıldanıp durdu. Hiddetinden dişleri düştü... Mendille onları alarak tekrar ağzına koydu. Ben bu hareketim-*

den, bu açık kalbliliğimden üstadı kırdığım için çok üzülüm. Çıkıp gitmeye hazırlanırken arkadaşlar kaş göz işaretiyle sakın gitme, diye beni alıkoymaya çalıştılar.

Aradan ne kadar zaman geçti, bilmiyorum, birdenbire bana dönerek, sert bir sesle:

— Oku bakalım şu Yunus'u!.., dedi.

— Peki efendim, diyerek Yunus Emre'nin şu meşhur şiirini okudum:

Biz dünyadan gider olduk,
Kalanlara selâm olsun!
Bizim için hayır dua
Kılanlara selâm olsun!..

Ecel büke belimizi,
Söyletmeye dilimizi,
Hasta iken hâlimizi,
Soranlara selâm olsun!

Salâ verile kasdımıza,
Gider olduk dostumuza,
Namaz için üstümüze,
Duranlara selâm olsun!..

Derviş Yunus söyler sözü,
Yaş dolmuştur iki gözü,
Bilmeyen ne bilsin bizi,
Bilenlere selâm olsun!..

Son mısraı bitirdiğimde, bir de baktım ki, üstad hüngür hüngür ağlıyor.

— Aman evlâd, bu ne güzel şiir, bu ne güzel Türkçe. Ben bu Türkçeyi kırk yıldır arıyorum; bulamadım.

deyince biraz ferahladım. Ellerine sarılıp öptüm. O da beni kucaklayarak alnımdan öptü ve:

— Kusura bakma evlâd!.. Kalbini kırdım, dedi ve ilâve etti:

'Ben, halk edebiyatıyla pek meşgul olmadığım için bu güzel ve hârika şiiri görmemişim.' Ayrılırken tekrar gönlümü aldı ve ben de tekrar elini öpe-rek veda ettim.

Aradan kısa bir zaman ve bir bayram geçti. Ben her nasılsa fırsat bulup üstadın ziyaretine gidemedim. Bana Behçet Kemal Çağlar'la 'Bizim evlâd bana kırıldı mı?' diye haber yollamış. Bunun üzerine ben de kartıma:

Gelmesem fazlın çeker, gelsem kemâlin defeder;
Derghinde hem tevellâ, hem teberrâ mümteni...

beytini yazarak gönderdim.

Bana Üsküdarlı Talât Bey'in şu şahane dörtlüğü ile cevap verdi:

'Devrân beni me'vâyı kadimimden ayırdı;
Oldukları gün Hızır ile İlyas mülâki...
İmdâd taleb eylemedim kendilerinden,
Vuslatta olanlar ne bilir hâl-i firâki...'

Ben, üstadın 'Erenler' redifli gazeline nazîre yazma denemeleri de yaptım. Fakat bir türlü onun havasından çıkamadım. Meselâ:

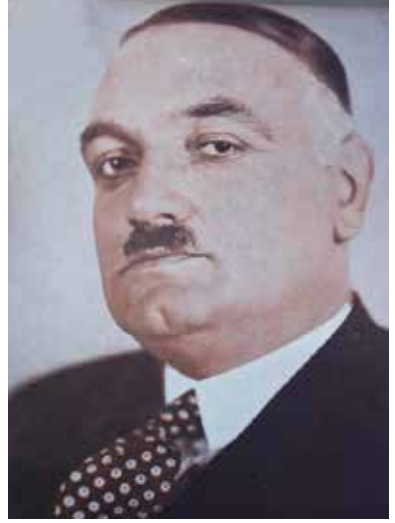
Zannımca harâbât-ı ilâhiye sefer var;
Son meclise, son câma selâm olsun erenler!..

diyerek bitirdim. Fakat aynı mazmunları tekrarlamış gibi oldum. Bu beni tatmin etmedi. Aradan yıllar geçti; Yahya Kemal'i kaybettik. Mezarı başında yine bu havayı yaşama durumunda kaldım ve bu sefer gazel değil de, dörtlükler hâlinde üzüntülerimi dile getirdim. Fakat 'Erenler' deyimini özellikle şiire yerleştirmeye çalıştım ve öyle sanıyorum ki pek güzel düştü:

Yahya Kemâl'e Sesleniş¹

Bir kafiye hâlinde huzurundayız işte,
Yâdınla gönüller yine matemli erenler...
Saf beste olup bağladık el.. hâtıralarla,
Gözler ve bakışlar yine hep nemli erenler..

Son daldaki son yaprağı bak yolmada rüzgâr,
Sahiller uzaklaştı, kararmakta yamaçlar..
Her şeyde bu akşam yine bir başka melâl var;
Sessiz Boğaz akşamları hep gamlı erenler..

1 Not: Haşim Nezihî Okay'ın bu hatırasını elimde ses ve video kayıtları olmakla birlikte, bir bütünlük arz etmesi bakımından şu eserden aynen aktarmayı tercih ettim: Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Yahya Kemal: Hayatı, Hatıraları, Şiirleri*, s.14-17, İstanbul 1979.